

JIRÍ KEJŘ: DĚJINY PRAŽSKÉ PRÁVNICKÉ UNIVERZITY.

PRAHA, KAROLINUM 1995, 156 S.

DALIBOR JANIŠ

Ke svému letošnímu jubileu vydala Univerzita Karlova s určitým předstihem několik zajímavých publikací. Kromě postupně vydávaných velkých čtyřsvazkových Dějin Univerzity Karlovy 1348–1990 je to i publikace našeho předního historika doc. Jiřího Kejře, která nás seznamuje s dosud monograficky nezpracovanými dějinami pražské právnické univerzity, která se stala určitým rivalem univerzity, od které se oddělila, a která po půlstoletí svého trvání zanikla.

V úvodní části své práce podává autor přehled pramenů. Za nejvýznamnější považuje matriku, která je důležitá pro poznání personálního obsazení školy a jejíž zápisy o přijatých posluchačích jsou dochovány již od počátků právnické univerzity. Matrika byla úřední knihou a je hodnověrným pramenem. Jednotlivé zápisy obsahují jméno rektora, jména studentů, dále výši zaplaceného zápisného, a případně zda již získali nějaké tituly.

Řadu údajů poskytují i statuta a řády jednotlivých fakult ještě z doby nerozdělené univerzity. Pražský arcibiskup, kterému příslušel úřad univerzitního kancléře, Arnošt z Pardubic vydal v roce 1360 *Ordinationes*, první kodifikovaná statuta vznikla patrně v roce 1368. Oba tyto prameny se týkaly především volby a postavení rektora. Statuta z roku 1368 převzala v hlavních rysech po svém vzniku i právnická univerzita, která si v roce 1373 vytvořila statuta nová, text ale neznáme.

Ostatní prameny jsou chudé – archiv právnické univerzity se nedochoval, stejně jako listiny Karla IV. potvrzující její vznik. Určité údaje o členech univerzity poskytují rotuly předkládané papežskému stolci s prosbami o udělení beneficií. Z narativních pramenů autor okrajově zmiňuje tzv. Kroniku pražské univerzity.

V druhé kapitole se J. Kejř zaměřil na vznik a počátky samostatného práv-

nického učení. Rozpory mezi právníky a ostatními fakultami se projevovaly již od doby založení pražského vysokého učení. Původní univerzita se totiž měla řídit jak vzorem univerzity pařížské – univerzita v rukou mistrů, tak vzorem univerzity boloňské – univerzita v rukou scholárů. Druhý z jmenovaných vzorů správy přejali právníci a univerzita tak byla v podstatě dualisticky uspořádaná a situace napjatá. V roce 1372 vypukl jistý spor, který byl jednou ze záminek k odtržení právnícké fakulty a ke vzniku samostatné právnícké univerzity. Právníci si zvolili svého rektora, založili matriku a následujícího roku získali pro novou instituci i dům. J. Keř zdůrazňuje, že vedle sebe sice existovaly dvě univerzity, trojfakultní (fakulty artistická, teologická, lékařská) a právnícká, ale existovalo jen jedno pražské studium. Obě univerzity žily samostatným životem, ale spojovaly je společná privilegia z dob ještě nerozdělené univerzity i z doby po rozdělení.

V další kapitole rozebírá autor organizaci, správu a soudnictví. Hlavou univerzity byl rektor, jehož úřad splýval s úřadem děkana. Rektor vedl matriky, spravoval univerzitní jmění, za spolupůsobení univerzitních notářů vedl administrativu, vystupoval jménem univerzity a v případě potřeby jmenoval vicerektora. Za dobu existence právnícké univerzity se v rektorském úřadě vystřídal celkem 38 osob. Rektory se stávali v souladu s boloňským vzorem jen studenti, příp. bakaláři, kteří dále pokračovali ve studiu.

Autonomní jurisdikce rektora vyplývala již z obou zakládacích listin jednotné univerzity, k níž se později připojili i exempce z obecného práva. Právním univerzity byly chráněny jen osoby, které byly imatrikulovány. Teprve zápis do matriky tak zakládal členství v privilegované univerzitní komunitě – jiné osoby i přes příslušnost k univerzitě tato práva postrádaly a týkaly se jich jen exempce z obecného práva.

Rektorova jurisdikce byla omezená a týkala se jen určitých záležitostí a nebyla tak omezena možnost obracet se i na jiné soudy. Univerzita měla i vlastní vězení. Odvolacím soudem byl soud pražského arcibiskupa z titulu jeho kancléřského úřadu. Dále působil soud tzv. konservátorů, který byl složený z delegovaných papežských soudců, a sloužil k ochraně obou univerzit.

Důležitým aktem byla listina krále Václava IV. z roku 1392. Univerzita byla vyňata z pravomoci jakýchkoli soudů v českém království. Podobně papež Bonifác IX. bulou z roku 1397 vyňal členy univerzity z pravomoci soudů pražské diecéze. Rektor získal nad členy univerzity výlučnou pravomoc ve věcech civilních i trestních a jeho jurisdikce se proměnila v řádnou církevní soudní pravomoc.

Rozsáhlejší kapitolu věnoval J. Keř vědecké a pedagogické činnosti na univerzitě. Konstatuje, že zaměření této činnosti bylo spíše kazuistické, převládala výuka zaměřená na přípravu pro praxi na církevní dráze. Řada vysoce kvalifikova-

ných právníků po opuštění univerzity zanechala vědecké práce a věnovala se svým úředním povinnostem – někteří z nich získali vysoké církevní posty.

S teoretickými pracemi domácího původu se na pražské právnícké univerzitě téměř nesetkáváme, většinou jde o příručky pro právní praxi a duchovní správu. Soupis knihovny se nedochoval, z původních asi čtyř set kodexů je známo 31. Celá řada děl byla jen krátkými pracemi a zabývala se jednotlivými otázkami, některé práce jsou však rozsáhlejšími komentáři – příkladem mohou být lektury Bohuslava z Krnova k Dekretům.

O samotné výuce mnoho zpráv není, studovalo se hlavně kanonické právo. Výklady začínaly pravděpodobně Dekrety, dále byl přednášen Liber Sextus, Clementinae a nakonec Dekret. Nejčastější zprávy jsou o přednáškách Liber Extra.

Z dosažitelných zpráv podává J. Keř přehled učitelů, kteří přednášeli o knihách kanonického práva. Na univerzitě hostovali s přednáškami i zahraniční učenici – příkladem za všechny může být Uberto de Lampugnano. O legistice, studiu římského práva na pražské právnícké univerzitě máme jen málo dokladů, někdy nejistých. Z výkladů římskoprávních zákoníků se nedochovalo nic. Jen několik málo právníků bylo graduováno *in legibus* nebo *in utroque iure*. O formě slavnostních shromáždění a ceremonií (pátá kapitola) se žádné předpisy nedochovaly, pouze o průběhu některých se zmiňují náhodně různé prameny, zejména texty dochovaných slavnostních projevů. Mezi nejdůležitější a pravidelné ceremonie patřila volba a instalace rektora. Samotné promoce pak patřily mezi události méně časté, neboť bakalářského titulu dosáhlo jen 6,5 % studujících a doktorského titulu jen každý sedmdesátý pátý, jednou z hlavních příčin byla obtížnost studia. Povýšení do akademických gradů byla přísně formálním a ustáleným ceremoniálem, s udělením titulu doktora vyslovoval souhlas arcibiskup. Součástí univerzitního života byly i bohoslužby s kázáním.

Nemalou pozornost věnoval autor v další kapitole i osobnostem právníků a studentů. Řada údajů o jednotlivých osobách je roztroušena jak v domácích, tak i zahraničních materiálech týkajících se cizích univerzit. Stejně jako trojfakultní i právnícká univerzita byla rozdělena na čtyři národy. Od 90. let se však začal učitelský sbor omezovat na členy českého národa. Důsledkem zakládání nových právníckých fakult v zahraničí poklesl význam pražského právníckého učení spojený se ztrátou pedagogické i vědecké prestiže.

Závěrečnou kapitolu věnoval J. Keř otázce zániku právnícké univerzity. Dekret kutnohorský z roku 1409, který přičkl tři hlasy českému národu, se sice přímo týkal jen trojfakultní univerzity, jeho důsledek se však týkal i právnícké univerzity. Celá řada profesorů i studentů z Prahy odešla a zájem o studium na této univerzitě

poklesl natolik, že po roce 1414 ztratila svůj původně mezinárodní charakter. Po roce 1419 přestala existovat úplně.

V závěru své práce autor připojil dva zajímavé exkursy – první je věnován pražským přednáškám pavijského profesora obojího práva Uberta de Lampugnano z roku 1385 a druhý anonymní procesní příručka *Circa processum iudicarium*, a dále seznam pramenů a literatury a jmenný rejstřík.

Kejřova práce navazuje na jeho dlouholeté výzkumy a prokazuje autorovy znalosti a přehled v pramenech i literatuře. V mnoha případech pak autor upozorňuje a poukazuje na další možné směry bádání. Kniha je bezesporu cenným přínosem pro dějiny práva a právníké vzdělanosti nejen v našich zemích.